

Toeristische enclave Varadero op Cuba.

FOTO GUUS DUBBELMAN - DE VOLKSKRANT

door Rolf Bos

Wereldreizigers zijn er nauwelijks meer. Ze reizen elkaar achterna, verblijven in hetzelfde hotel en eten op dezelfde plaats hun omelet. Reizen omdat de wereld al ontdekt is, niet om haar zelf te ontdekken. Ook de Derde Wereld, waar toerisme voor arme landen een van de weinige bronnen van inkomsten kan zijn. De werkelijkheid is vaak anders.

IN DE Pumpnickel Bakery in Thamel, in het centrum van Kathmandu is het brood altijd ovenvers, de taart en de koffie uitstekend en de Nepalese bediening vlekkeloos. De gasten komen allemaal uit het buitenland, en ze noemen zich 'reizigers'. Neenee, ze zijn geen toeristen, lezen ze in Robert Sheperds *Happy Tourist, Unhappy Traveller*, maar echte reizigers. Die 'anderen', dát zijn toeristen, met hun bussen met airco, hun vijfsterren-hotels en dure restaurants.

Reizigers, géén toeristen. Sheperd schrijft: 'Al deze globetrotters, afkomstig uit Noord-Amerika, Europa, Japan en Australië, delen een gezamenlijke ideologie. Ze zien de Derde Wereld als hun laboratorium en zichzelf als romantisch, moedig en avontuurlijk. Ze dragen goedkope katoenen broeken met elastiek, sandalen, T-shirts met print, en tuigen zich op met ter plekke gekochte accessoires en sieraden waarin een Nepalees zich nimmer zou hullen.'

Wereldreizigers zijn uniek in hun ontdekking van de exotische cultuur, maar toch reizen ze elkaar allemaal achterna. Ze dragen allemaal hetzelfde boek met zich mee, de *Lonely-Planet*-gids, hun reisbijbel. Ze verblijven allemaal in hetzelfde hotel, eten op dezelf-

de plaats hun omelet en pizza en 'ontdekken allen die verborgen tempel'.

Nee, reizigers zijn er nauwelijks meer, meent Ton van Egmond, docent aan de Nationale Hogeschool voor Toerisme en Verkeer in Breda en samen met Brigitte Ars auteur van het recent verschenen boek *Toerisme naar de derde wereld, kansen en bedreigingen*. 'Er is een klein groepje pioniers, mensen vaak met een hoge opleiding en culturele achtergrond, die bijvoorbeeld vlak na de oorlog naar Vietnam trokken. Zeg maar de Adriaan van Dissen. Dat zijn reizigers, maar de rest? Die reist omdat de wereld al ontdekt is, niet om haar zelf te ontdekken.'

In het boek van Van Egmond en Ars worden de negatieve en positieve aspecten van het toerisme naar Derde Wereldlanden beschreven. Voor veel arme landen is het toerisme een van de weinige bronnen van inkomsten en werkgelegenheid. Ze zouden er beter van kunnen worden, maar de werkelijkheid is vaak grauw. De lokale bevolking wordt er nooit rijker van (ze wordt soms van de grond gejaagd, en kampt met een watertekort omdat het bad van het hotel gevuld dient te worden), maar ook de nationale overheden worden er niet veel wijzer van. Veel van de inkomsten gaan namelijk toch weer naar de westerse toerisme-industrie en investeerders.

Ton van Egmond geeft in zijn boek aan dat bij kleinschalig opgezette toeristische projecten wél geld in het land zelf kan achterblijven: 'Ik ben zelf op dit moment nog al in de weer met Costa Rica. Het wordt overlopen door toeristen. Lokale touroperators nemen hun klanten gewoon mee naar iedere uithoek, ze ontzien niets. Die klanten zijn Amerikanen die over het algemeen niet echt zijn groot gebracht met milieu-problematiek. Het sleutelwoord is nu "eco-toerisme", kleinschalige projecten, waarbij hele families ingezet worden. Moeder heeft het beheer van pension met maximaal tien bedden, vader zorgt voor de herbebossing, en de kinderen worden tot gids opgeleid. Het is heel kleinschalig, waarbij de inkomsten ook in die lokale economie blijven.'

- In uw boek zijn voorbeelden te vinden van soortgelijke kleinschalige projecten die geslaagd zijn, zoals in Maleisië en op Bali. Aan de andere kant toont u zich een voorstander van enclaves waar grote groepen zon-, zee- en sekstoeristen worden samengebracht, zoals op Cuba en in Mexico.

'De kleinschaligheid is heel belangrijk voor een kwetsbaar land als Costa Rica, maar voor een toeristisch ontwikkeld land als Mexico zijn grote projecten onontbeerlijk. Als je, zoals bijvoorbeeld in Cancun gebeurt, veel toeristen lo-

Op zoek naar die ene exotische ervaring

kaal concentreert, heb je een beheersing van de overlast. Het laatste dat zou moeten gebeuren, is dat iedereen zich over een land zou verspreiden. Dat zou rampzalig zijn.'

- *Waarom?*

'Als de miljoenen bezoekers die nu naar Acapulco of Cancun gaan, zich zouden verspreiden over de natuurgebieden, dan wordt de druk op die gebieden veel te groot. Dat zou een ongunstig effect hebben. Dan geef ik dus de voorkeur aan die concentratie. Dat geldt ook voor Cuba. Ik heb daar meegemaakt dat in een groot hotel in Havana een banket werd gegeven, en de plaatselijke bevolking met bodyguards moest worden buitengehouden.'

- *Als je er dan een groot hek omzet, is het wel in orde?*

'Een plek als Varadero is nauwelijks te bereiken door Cubanen, dus het toerisme speelt zich daar in een andere wereld af. Het blijft natuurlijk heel dubbel. Überhaupt is toerisme voor Fidel Castro natuurlijk een *crime*. Hij kiest er niet vrijwillig voor, maar hij moet

wel. Maar als het nauwelijks te zien is, dan zijn de effecten van scheefheid veel geringer, dan wanneer het midden in een stad plaatsvindt.'

- *De baten komen in Derde Wereldlanden niet terecht bij de lokale bevolking. Het grootste deel van het geld gaat naar de westerse luchtvaartmaatschappijen en touroperators.*

'Een groot deel van de reissom blijft in Europa achter, bij de luchtvaartmaatschappij. In Cuba bijvoorbeeld komt de rest in de staatskas terecht. Diezelfde staat heeft gezorgd voor een opleidingsapparaat, wat trouwens vrij adequaat gebeurd is. De salarissen "lekken" dus niet terug naar het buitenland. Alleen het topmanagement komt uit Italië en Spanje. Probleem is dat Cuba niets produceert. Alles wat de reiziger consumeert, moet dus ook uit het buitenland komen.'

- *Veel Derde Wereldlanden zien liever de georganiseerde reiziger komen dan de rugzakker. De eerste brengt meer geld in het laatje.*

'In relatieve zin zijn de ongeor-

ganiseerde toeristen veel lucratiever, want bijna alles wat ze besteden, blijft ook in de lokale economie achter. Maar als je praat over de grote aantallen, de absolute bestedingen, dan is de georganiseerde toerist belangrijker. Alleen hebben die inkomsten een groter teruglek-effect. En de rest gaat naar de nationale overheid, en niet naar de bevolking zelf.

'Ik heb ooit een aardig onderzoek gezien over Maleisië, dat altijd een soort van ontmoedigingsbeleid ten opzichte van de ongeorganiseerde toerist heeft gevoerd. Daaruit bleek dat de conventionele toerist weliswaar veel meer per dag uitgeeft dan de alternatieve toerist, maar vanwege dienslangere verblijfsduur is er toch nauwelijks verschil. Van de alternatieve bestedingen lekt bovendien minder weg uit de regio.'

- *Hoe gedraagt een goede toerist zich die naar een Derde Wereldland gaat?*

'Ik houd veel spreekbeurten en daar wil het gehoor graag horen dat zij reizigers zijn en dat de massatoerist niet deugt. Maar daar ga ik niet in mee. De massa-

toerist die in Cancun in Mexico of Nusa Dua op Bali verblijft, krijgt van mij geen veroordeling.

'Diegene die het land intrekt, de zogenoemde reiziger, zal zich steeds moeten afvragen wat hij in het land gaat doen. Hij is degene die schade kan toebrengen, door zijn gedrag, zijn kleding, zijn seksuele moraal. Hij reist vaak klakkeloos, loopt met zevenmijlslaarzen door een land heen. Naar mijn mening moet je met interesse, in alle bescheidenheid door een land trekken. Doe je dat niet, dan ben je geen goede toerist.'

'Er zijn heel wat toeristen onderweg die absoluut niet weten wat ze zien, geen flauw benul hebben van het land waar ze door heen reizen. Ze zijn alleen maar op zoek naar die ene exotische ervaring.'

- *Is dat alles? Waarom gaan ze dan op reis?*

'Hoe langer ik er mee bezig ben, hoe meer ik me erover verbaas.'

Ton van Egmond en Brigitte Ars:
Toerisme naar de Derde Wereld.
Garant; f 32,50.
ISBN 90 5350 229 7.